1940 ий
4
АВГУСТ
№71 (684)
Акше 5 ыр.

10-шо ИЙ ЛЕКТЕШ

Чыла элласе пролетарий-шамыч, ушныза!

ӦРВЕЗЕ КОММУНИСТ

ВЛКСМ
Маробком
ден
Иошкар
Ола
Горком
орган

ПЕРВЫЙ СОЗЫВ СССР ВЕРХОВНЫЙ СОВЕТЫН ШЫМЫМШЕ СЕССИИЖЕ

СОВЕТСКИЙ СОЮЗЫН ВНЕШНИЙ ПОЛИТИКЫЖЕ

СССР Верховный Советын заседанийыштыже 1940 ий 1 августышто Калык Комиссар-шамыч Совет Председатель да Иностранный Паша Калык Комиссар В. М. МОЛОТОВ йолташын ыштыме докладше

Депутат йолташ-шамыч!

Верховный Советын Кудымшо Сессийже деч вара эртыше ныл тылзе жапыште Европышто кугу важностян событий-шамыч лийыныт. Ончыч Норвегия ден Данийыште, а вараже Бельгия ден Голландийыште да, пытартышлан, Францийын территорийыштыже Германия могырым военный действий-шамычым шарымаш результатыште Европышто война кумдан шарлен. Англия ден Францийлан войнам увертарыше Италия 10 июньышто Германия дек ушнен. Тыге, нылымше эн кугу европейский держава войнашке пурен.

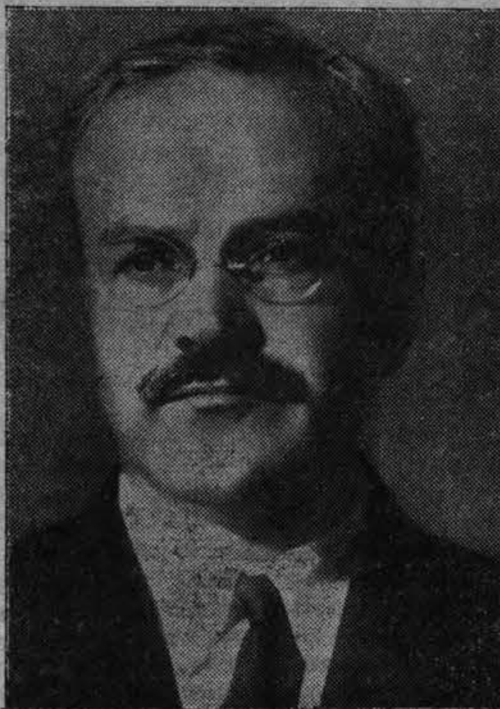
Тений шошым гыч война писе темп дене шарлаш тӱҥалын. Норвегийыште, Данийыште, Бельгия ден Голландийыште лийше событий-шамычеш шогалде, Францийын пораженийыш писын логалмаш да капитулироватлымаш фактым поснак палемдаш кӱлеш. Иктаж могай тылзе-тылзат пелэ жапыште германский армий Францийын сопротивленийжым кӱрлын велэ огыл, но тудым перемирийын условийже-шамычым подписатлыктен, вине условий-шамыч почеш Францийын, Париж дене пырля, кугу ужаш территорийже германский войска-шамычын оккупироватлыме территорий лийын кодеш. Туге гынат, Франция перемирийым налме деч варат мирым эше ок иметле. Мирын условийже нерген эше вообще нимат пале огыл. Германия ден Италия ваштареш шогышо кок союзник гыч Англия гына кодын, тудо США-н полышыжлан энертен, войнам умбакыже ыштен шогаш решитлен.

Войнаште шкенжын путырак кугу лушкыдылыкшым ончыктышо Францийын пораженийыш логалме чыла причиныже-шамычеш тыште шогалаш кӱлешыжат уке. Раш, тыште паша начар военный ямдылалтмаште велэ огыл,—хотя тиде причина чылалан палыме лийын. Тыште тудо обстоятельстват изи огыл рольым модын: французский руководящий круг-шамыч—Германия семын огыл—Европын пашаштыже Советский Союзын рольжо да удельный висаже нерген вопрос дек путырак легкомысленно относитлалтыныт. Пытартыш тылзыласе событий-шамыч тылеч утларак раш ончыктеныт. Францийын правящий кругшо-шамыч калык дене кылдэлтын огытыл ыле да тудлан энертен огытыл велэ огыл, но славный революционный традициян, эрыкым йӧратыше калыкын заслуженный чапшым иметлыше шкенынтын калык деч лӱдын шогеныт манын нуно ончыктышт. Францийын пале лийше лушкыдылыкшын ик серьезный причиныже тыште улеш.

Францийысе калык ончылно кызыт войнан ыштыме сусырым эмлен шуктымо нелэ задача-шамыч, а варажым йӧлталтмашын задачыже-шамычат шогат, но нуным тошто метод-шамыч дене шукташ огеш лий.

Союзник-шамыч ваштареш войнаште Германия кугу успех-шамычым шуын, но тудо шкенжын тӱҥ задачышкыже—тудлан желатлыме условий дене войнам чарнымашке эше шуын огыл. 19 июльышто Германийын рейхсканцлерже мир нерген договоритлалташ ӱжмаш дене Англия дек угыч обратитлалтын, но пале, английский правительство тиде предложенийым коранген. Английский правительство тиде предложенийым Английын капитулироватлымыжым требоватлымаш семын умылен да тудо войнам сеҥымешкак ыштен шогаш тӱҥалеш манын вашмутым пуэн. Тудо даже шкенжын тенгечсе союзницыже—Франция дене дипломатический отношенийым кӱрлмашкат каен. Тиде значит: Английын правительствыже мланде шарын чыла ужашлаштыжат улшо шкенжын колонийже-шамычым ынеж пу, да Францийын поражатлалтмыже да Италийын войнашке Германия могырышто ушнымыжо деч вара Английлан тиде кучедалмаш ятырак нелырак лийын гынат, тӱнямбалсе господство верч войнам умбакыжат ыштен шогаш ямде улмыжо нерген заявлятла.

Европейский война лийын шогымо первой ийын мучашыже лишемеш, но тиде войнан мучашыже эше ок кой. Кызытсе жапыште ме ик могырым Германия ден Италия да вес могырым Англия коклаште, кудылан Америкын Соединенный Штатше-шамыч полшен шогат, войнан виянгме у этапше вашеш улына манын утларак вероятныйлан шотлаш кӱлеш.

Ончыктымо чыла событий-шамыч Советский Союзын внешний политикыжым вашталтен огытыл. Мир ден нейтралитет политикылан верный улшо Советский Союз войнаште ок участвоватле. Германия дене мемнан отношенийна-шамыч, кушто вашталтыш почти ик идалык ожно лийын, советско-германский соглашений дене ончыктымо гаяк умбакыжат тичмашын аралалт шогат. Мемнан правительство тиде соглашенийым строго шуктен шога, тиде соглашений мемнан западный граница мучко советский мероприятий-шамычым эртарыме годым советско-германский отношенийлаште трений лийын кертмым коранген да, тидын дене пырляк, Германийлан востокышто спокойный ӱшанлыкым обеспечитлен. Европышто событий-шамычын каен шогымашышт нападатлыдыме нерген советско-германский соглашенийын виижым луштарен огыл велэ огыл, но, мӧнгешла, тудын существоватлымаш ден умбакыже развиватлымаш важностьым палемден. Пытартыш жапыште иностранный, да утларакшым, английский ден англофильствующий прессыште Советский Союз ден Германия коклаште разногласий лийын кертмашеш шуэн огыл спекулироватленыт, Германийын куатше виянгмаш перспектива дене мемнам лӱдыкташ тӧченыт. Мемнан могырым, тугак германский могырымат нине тӧчымаш-шамыч икана велэ огыл разоблачатлалтыныт да йӧрдымӧ улмыштлан ӧрдышкӧ кудалталтыныт. Ме тудым подтвердитлен гына кертына: мемнан шонымына почеш, сложитлалтше добрососедский ден дружественный советско-германский отношений-шамычын основышт конъюктурный характеран случайный соображений-шамыч огыл, а СССР-ын, тугак Германийынат коренной государственный интересше-шамыч улыт.

Италия дене мемнан отношений на пытартыш жапыште саемын манын тугак палемдаш кӱлеш. Италия дене мненийым вашталтымаш ончыктен: внешний политика областьыште ваш-ваш умылымашым обеспечитлаш мемнан эл-шамычын тичмаш йӧнышт уло. Тугак торговый отношенийым виянгдымашлан расчет-шамыч тичмашынак обосноватлыме улыт. Советско-английский отношений-шамыч шотышто гын, то тыште пытартыш жапыште нимогай существенный вашталтыш лийын огыл. СССР ваштареш Английын чыла тудо тушманле актше-шамыч деч вара, кудын нерген Верховный Советыште ик гана велэ огыл ойлаш логалын, советско-английский отношений-шамычын сайын развиватлалтмыштым вучаш нелэ ыле манын признатлаш кӱлеш, хотя господин Криппсым СССР-ыште посоллан назначитлымаш Советский Союз дене отношенийым саемдаш Английын желанийжым, ала, отражатленат шога.

Ынде мемнан внешний политикын тудо вопросшо-шамыч дек куснаш разрешитлыза, кудым успешно шуктымаш пытартыш жапыште мемнан территорийым ятырак кумданген да Советский Союзын виижым шукемден. (Рӱжге сово кырымаш).

Советский Союз дек Бессарабия ден Северный Буковиным ушымаш кузе каен шогымо нерген тыште подробно шогалаш кӱлешыже уке. Соответствующий документ-шамыч 28 июньышто тичмашынак публиковатлыме ылыч. Москваште румынский посланник господин Давидескулан мыйын ыштыме представленийыште предлагатлалтын:

1. Советский Союзлан Бессарабийым пӧртылташ.
2. Советский Союзлан Буковинын северный ужашыжым пуаш.

Пале, Румынийын правительствыже мемнан предложенийым принимайтлен да Советский Союз ден Румыния коклаште 22 ий годым шуйнышо конфликтым мирно разрешитлыме ыле. (Сово кырымаш). Бессарабия ден Северный Буковинын территорийыштышт илыше, тӱҥ шотышто, украинец ден молдаван-шамыч советский калык-шамычын дружный ешышкышт пураш да у илыш дене, румынский бояр-шамычын—помещик ден капиталист-шамычын властьышт деч утаралтше калыкын илышышт дене илаш йӧным налыныт. (Кужу жап сово кырымаш). Ме ынде палена, Бессарабия ден Северный Буковинын населенийже советский граждан-шамыч радамыш могай кугу куанымаш дене пурен.

Тыге, Советский Союзын территорийже Бессарабийым ушымо дене 3 миллион 200 тӱжем еҥ населениян 44,5 тӱжем квадратный километр площадьлан, да Северный Буковиным ушымо дене 500 тӱжем еҥ утла населениян 6 тӱжем квадратный километр площадьлан ешаралтын.

Тидлан лийын Советский Союзын границыже-шамыч западный шӱкалалтыныт да Волга деч вара Европышто эн куатле эҥер да ятыр европейский эл-шамычлан товарообменыштын ик эн важный корныжо лийын шогышо Дунай эҥер марте шуын.

Те паледа, йолташ-шамыч, Бессарабия нерген кужун вучымо вопросым успешно разрешитлымашым пӱтынь советский калык кугу куанымаш да удовлетворений дене вашлийын. Вес могырым, Румыния дене мемнан отношенийна ынде тичмашынак нормальный корныш пурышаш.

Литва, Латвия ден Эстония дене мемнан отношенийна-шамыч нерген вопрос дек куснем.

Вашполшымо нерген Литва, Латвия да Эстония дене заключатлыме пакт-шамыч кӱлеш результатым пуэн огытыл, садлан Прибалтийский эл-шамыч дене Советский Союзын взаимоотношенийже-шамыч нерген вопрос пытартыш жапыште у семын шогалын. Вучымо семынак, нине пакт-шамычым заключитлымаш Литван, Латвия ден Эстонийын Советский Союз дене лишеммашкышт нангаен огыл, нине элласе правящий буржуазный группа-шамыч тидлан ваштареш лийыныт. Нине правящий группа-

(Умбакыже 2-шо страницыште).

ПЕРВЫЙ СОЗЫВ СССР ВЕРХОВНЫЙ СОВЕТЫН ШЫМЫМШЕ СЕССИИЖЕ

МОЛОТОВ ЙОЛТАШЫН ДОКЛАДШЕ

УМБАКЫЖЕ

шамыч Советский Союз дене лишеммаш корно дене каен огытыл веле огыл,—кудым вашполшымаш пактым заключатлыме деч вара пуйто вучашат лиеш ыле,—но Советский Союзлан враждебный действий-шамычым вияндымаш корно дене каеныт, тудым нуно тайно, СССР шеҥгелне шуктен шогеныт. Тидлан Балтийский Антанта манмым кучылтмо ыле. Тылеч ончыч тушто СССР ваштареш виктаралтше военный союз дене Латвия да Эстония гына кылдалтын ыле, но кодшо ий мучаш деч вара тудо Латвия да Эстония дене пырля тугак Литвамат ушен шогышо военный союзыш савырнен.

Тышеч лектеш: Литвасе, Латвийысе да Эстонийысе правящий буржуазный группа-шамыч Советский Союз дене заключатлыме вашполшымо пакт-шамычым илышым честно пуртен шогымашлан способный лийын огытыл, нуно, мӧнгешла, Советский Союзлан враждебный улшо деятельностьыштым эше утларак виянденыт. Нине эласе правительство-шамыч СССР дене заключатлыме вашполшымаш пакт-шамычым грубо нарушатлат манын ойлышо факт-шамыч эреак шукем шогеныт. Тыгай положенийым, утларак кызытсе международный обстановка условийлаште, умбакыже чыташ йӧршеш огеш лий ыле. Теве молан Литва, Латвия, Эстония правительство - шамычын составыштым ваштылтыме нерген да нине государство-шамычын территорийышкыже Йошкар Армийын частьше-шамычым ешарен пуртымо нерген советский правительствын тыланда пале улшо требованийже-шамыч ышталтыныт.

Мемнан правительствын нине ошкылжо-шамычын результатышт тыланда пале улыт.

Эстонийыште, Латвия дён Литваште сайлыме, Советский Союзлан дружественный улшо правительство-шамычын эн важный мерыышт парламентлашке эрыкан сайлымашым эртарымаш ыле. Июль тылзыште Литовский сеймыш, Латвийский сеймыш да Эстонийын Государственный думышкыжо демократический сайлымаш эртаралтын. Сайлымаш ончыктен: Литван, Латвия ден Эстонийын правящий буржуазный кликыже-шамыч шке калыкыштын волыштым отражатлен шогын огытыл, нуно эксплоататор-шамычын изи группыштын представительышт гына лийын шогеныт. Всеобщий, прямой да тӧр голосований основеш, йук-шамычым тайно пуымо дене сайлыме, Литва ден Латвийын сеймышт, Эстонийын Государственный думыжо кореной политический вопрос-шамыч шотышто шкеныштын единодушный шонымашыштым уже каласен пуэныт. Ме удовлетворений дене констатироватлен кертына: Эстонийын, Латвия ден Литван калыкше-шамыч шке представительышт верч дружно голосоватленыт, нунышт советский стройым пуртымо верч да Литван, Латвия ден Эстонийын Советский Социалистический Республика - шамыч Союз составыш пурымышт верч единодушно высказатленыт. (Рӱжге сово кырымаш).

Тидын дене Литва, Латвия, Эстония да Советский Союз коклаште взаимоотношений-шамыч у основыш шогалтыме улыт.

Верховный Совет Литван, Латвия ден Эстонийын Союзный Советский Социалистический Республика-шамыч лийын, Советский Союзыш пурымышт нерген вопросым ончаш тӱҥалеш. Нимогай сомнений уке: нине республика-шамычын Советский Союзыш пурымышт нунылан озанлыкын писын вӧлалтмашым да национальный культурыштын чыла могырымат пеледалтмыжым обеспечитла, Советский Союзыш пурымышт дене нунын вийышт шуко пачаш кугемеш да безопасностьышт пеҥгыдемеш, да тидын дене пырляк, великий Советский Союзын куатше эше утларак кугун кушкеш. (Кужу жап рӱжге сово кырымаш).

Прибалтийский эл - шамычын СССР-ыш пурымашышт ончыкта: Советский Союз Литван 2 миллион 880 тӱжем населенийжылан, Латвийын 1 миллион 950 тӱжем населенийжылан да Эстонийын 1 миллион 120 тӱжем населенийжылан ешаралтеш.

Тыге, Бессарабия ден Северный Буковинысе населений дене пырля, Советский Союзын населенийже 10 миллион наре еглан кугемеш. (Сово кырымаш) Тышке Западный Украина ден Западный Белоруссийысе 13 миллион утла населенийым ешараш гын, тыге лиеш: Советский Союз пытартыш ийыште 23 миллион утла населенийлан кугемын. (Сово кырымаш).

Палемдаш кӱлеш, тиде пӱтынь населенийын 19/20 ужашыже ожно СССР составыш пурен шоген, но СССР деч тудын военный лушкыдылыкшо жапыште тудым Западысе империалистический держава-шамыч виеш шупшын налыныт ыле. Ынде тиде населений Советский Союзыш ушалтын.

Населенийым шотлымаш ончыкта: Советский Социалистический Республика - шамыч Союз ынде, 1939 ден 1940 ийлаште СССР населенийын кушмашыжым шотлыде, 193 миллион населений лум дене куатле йӱк дене ойлен кертеш. (Кужу жап сово кырымаш).

Мемнан эллан тудо факт первостепенный значенийым иметла: ынде Советский Союзын границыже-шамыч Балтийский теҥызын серлашкыже кусарыме лийыт. Тидын дене пырля мемнан элын Балтийский теҥызыште шкенжын кылмыдыме портшо-шамыч лийыт, нуно мланна пеш кӱлешан улыт.

Советский Союзын внешний политикыжын успехше-шамыч тудын денат утларак кугу улыт, вет тидым чылажымат ме мирный корно дене шуктен улына, Прибалтийский эллаштат, тугак Бессарабийыштат вопрос-шамычым мирно разрешитлымаш нине эласе кумда калык масса-шамычын активно участвоватлымышт да полшымышт дене эртен. (Сово кырымаш).

Тидын дене пырля каласаш кӱлеш: у советский республикылаште политический ден экономический переустройство пашаште практический мера-шамычым правильно да организованно эртарыме верч Советский Союз Правительство ӱмбак кугу ответственность пышталтеш.

Верховный Советын кодшо Сессийыштыже мыланем Финляндия дене мирный договор нерген докладыватлаш логалын. Тиде договорым заключатлыме деч вара ныл тылзе утларак эртен, тудо чумыр шотышто удовлетворительно шукталт шога. Тиде жапыште Финляндия дене торговый договорат ышталтын, тидын годым мемнан эл-шамыч коклаште озанлык отношений-шамыч развитийын благоприятный перспективыжым иметлен кертыт манын ме шотлена. Тугак Аландский остров-шамычым демилитаризироватлыме нерген да нине островлаште советский консульствым учредитлыме нерген мемнан предложений-шамычымат финляндский правительство приниматлен. Советско - финляндский отношений-шамычын кок элланжат сай лийын шогышо направленийышт умбакыже развиватлымашым налаш гын, тиде, тӱҥ шотышто, Финляндия деч шке дечше зависитла. Раш, финляндский правящий круг-шамычын южо элементышт СССР дене добрососедский отношенийым пеҥгыдемдаш тыршыше Финляндийысе общественный слой-шамыч ваштареш шкеныштын репрессивный действийыштым огыт чарне гын, СССР ден Финляндия коклаште отношений-шамыч эҥгекын логал кертыт. (Воштылмаш, сово кырымаш).

Скандинавский эл-шамыч—Норвегия да Швеция дене—мемнан отношенийна-шамыч туштӧ лийше обстановка деч зависимостьышто лийде огыт керт. Норвегия шотышто, тудын особый положенийжылан лийын, кызыт але нимомат определенныйым каласаш огеш лий. Швеция шотышто посна актуальныйлан тидым признатлаш кӱлеш: мемнан кок элге торгово-хозяйственный отношенийым ятыр развиватлымашке заинтересованный улыт. Кызыт Швеция дене каен шогышо хозяйственный переговор, ӱшанем, кок элланат шагал огыл пайдам ыштен кертше соглашенийыш кондышаш.

Балканский эл-шамычым налаш гын, эн первыяк Югославия дене дипломатический отношенийым установитлыме фактым палемдаш кӱлеш. Кызыт марте Советский Союз ден Югославия коклаште мемнан титак дене огыл дипломатический отношений уке ыле манын каласаш лиеш гын, кызыт тиде отношенийым установитлымаш Югославия правительствын предложенийже дене лийын, кудым Советский Союз охотан приниматлен. Ӱшанаш лиеш: Югославия дене мемнан экономический отношенийна постепенно развиватлалташ тӱҥалеш.

Болгария дене мемнан отношенийнам нормальныйлан шотлаш лиеш. Советский Союз ден Болгария коклаште отношенийым умбакыжат саемдашлан мешаен шогышо нимогай противоречият уке манын ешарен каласаш лиеш.

Турция дене мемнан отношенийыштына нимогай существенный ваштылтышат лийын огыл. Тидым тыгак каласаш кӱлеш: шукерте огыл германский „Белый книгаште" публиковатлыме документ-шамыч Турцийыште пашан южо сай огыл могырыжым ончыктеныт. Тидын мӧҥгӧ Турцийыште французский посол Массильин умылтарымашыже нине документ-шамычын характерыштым нимомат вашталташ полшен кертын огыл. Тидлан лийын мый тыге каласышаш улам: эше апрель тылзе тӱҥалтышыштак Советский правительство тыгай фактым допускатлаш лийдыме нерген Турцийлан заявитлен ыле. Пашаже тыгай ыле: апрель тӱҥалтышыште Турция территорий гыч мемнан Батуми олан районышкыжо ала могай иностранный самолет чоҥештен толын. Тыште шуко нефтеперегонный завод - шамыч улыт. Первойжым Турция могыр гыч вообще Турция территорий гыч нимогай самолетат чоҥештен толын огыл манме семын пашам ончыкташ тыршенит, а варажым тыгай чоҥештен толмаш ваштареш ончыкыжым мера-шамычым ышташ сӧреныт. (Залыште оживлений, воштылмаш). Германийыште документ-шамычым публиковатлыме деч вара тиде самолетын могай улмыжо пале лийын. Тышеч тыге лектеш. Турецкий правительствылан мемнан представлений чынак тичмашын обоснований ыле.

Ираным налаш гын, то нимогай у важный моментым палемдаш ок лий. Туге гынат, Иран нерген ойлымо годымат допускатлаш лийдыме иж фактым эртен кодаш ок лий. Март тылзе мучаште Баку районыштӧ, изиш вараракат Батуми районысо семынак, Иран могыр гыч чоҥештен толшо кок иностранный самолет толын лектын. Иранский правительство тиде фактым отрицатлаш кӱлешлан шотлен. Но тиде случайыштат германский „Белый книгаште" ончыктымо документ-шамыч пашам ситышын умылтарен пуат.

Палемдаш кӱлеш: тыгай разведывательный иностранный самолет-шамычым ончыкыжат колтыл шогымаш мемнан пошкудына-шамыч дене отношенийыште осложненийым ыштымашке гына конден кертеш. Кӱшнӧ ончыктымо самолет-шамычын Баку ден Батуми дек ӱжде толмыштым ме тыге умылен улына: умбакыжым нине южный советский границылашат бдительностьым вияндаш кӱлеш. (Сово кырымаш).

Япония шотышто тыге каласаш лиеш: пытартыш жапыште мемнан отношенийна ик-мыняр нормальный лияш тӱҥалын. Теве Халхин-Гол эҥерыште кодшо ийын конфликт лийме районышто границым уточнятлыме нерген 9 июньышто соглашенийым ыштыме. Тиде факт тудын денат кугу значенийым иметла: тиде вопросым решатлымаште кужу жаплан лийын шогышо задержка пытартыш жап мартеат СССР ден Япония коклаште, тыгак Монгольский Народный Республика ден Манчжоу-Го коклаште взаимоотношенийым регулироватлымаште отрицательно отражатлалт шоген. Лишыл кечылаште Монгольский Народный Республика ден Манчжоу-Гон смешанный комиссийышт верышке границым ыштыме пашашке пижеш. Признатлаш лиеш: вообще японский могыр гыч Советский Союз дене отношенийым саемдаш желатлыме известный признак-шамыч улыт. Икте весын интересым ваш-ваш признатлымек, тиде корнышто значений йӧндаршы южо чарак-шамычын корандаш кӱлмым кок вел гычат умылен шуктат гын, советско-японский отношенийым тыгай саемдымаш лийын кертшаш. Туге гынат, признатлаш кӱлеш: у японский правительствын „у политический структурым" установитлыме шотышто программыштыже эше шуко раш огыл уло. Пале: югышко экспансий, кудын нерген японский газета - шамыч шургат, эн утларакшым, Европышто лийше ваштылтыш - шамычын Японийысе круг-шамычын интересоватлалтме районлаште отражатлалтде кодын кертдымыштлан лийын Японийысе руководящий круг-шамычын вниманийыштым эре ут-

(Мучашыже 3-шо стр.)

ПЕРВЫЙ СОЗЫВ СССР ВЕРХОВНЫЙ СОВЕТЫН ШЫМЫМШЕ СЕССИИЖЕ

МОЛОТОВ ЙОЛТАШЫН ДОКЛАДШЕ

(Мучаш)

ларак привлекатла. Но нине круг-шамычын чын политический тыр-шымашышт эше шуко шотышто раш огыл, тидыже советско-японский отношенийышкат относитлалтеш.

Америкын Соединенный Штат-ше-шамыч дене мемнан отношений нерген нимат сайын каласаш ок лий, сандене тышак мый ом шогал. (Воштылмаш). Мыланна пале: Прибалтлаште советский внешний политикын сеҥымашыже-шамыч Соединенный Штатлаште ожыштлан огыт келше. Но, викшым манаш гын, тиде обстоятельство мемнам шагал интересоватла (воштылмаш, сово кырымаш), вет ме шкенан задачына-шамычым нине недовольный господа - шамычын полшымышт деч посна шуктен шогена (воштылмаш, сово кырымаш). Туге гынат, шукерте огыл мемнан Государственный банкын Литвасе, Латвийысе да Эстонийысе банк-шамыч деч налме шöртным Соединенный Штатласе власть-шамычын незаконно кучымо обстоятельство мемнан могыр гыч эн энергичный протествым луктеш. Тыште ме Соединенный Штат-шамычын правительствыжлан да тыгак тудо корнышкак шогалше Английысе правительствыланат тиде незаконный действийлан ответственностьышт нерген ушештарен тына кертына.

Шкенжын существованийже верч кучедал шогышо великий национальный Китай дене мемнан отношенийнам налаш гын, то тиде отношений нападатлаш огыл нерген советско-китайский пакт гыч лектын шогышо шкенжын добрососедский да дружественный характержым арален коден.

Посна эл-шамыч дене мемнан отношенийнам касатлыше замечаний-шамычым тидын дене пытараш разрешитлыза.

Мыланем международный событий-шамыч развитийын общий перспективыже нерген икмыняр мутым каласаш кодеш.

Германский оружийын кугу сеҥымашыжлан кöра Европышто лийше вашталтыш-шамычым кызыт войнам вашке пытарымашым сöрен кертшылан ригузеат признатлаш ок лий. Событий-шамыч тыдке конденыт: ик велже, утларакшым Германия, шкенжын военный сеҥымашыжлан кöра ятыр виянгын, вес велже уже ик тичмаш лийын ок шого, тидын годым, войнам умбакыже ыштен шогымо шотышто Английлан у кугу йöсылык-шамыч ыштылтыныт гын, то война гыч лекше Франция поражениеже деч вара нелэ кризисым переживатла. Войнам ыштен шогышо ик велын виянгмыже да войнам ыштен шогышо вес велын лушкыдемыже Европышто велэ огыл, но тÿнян моло ужашлаштыжат серьезнын отражатлалт шогат. Поражениеш логалше-шамыч коклаште Франция деч посна кугу колониальный владенийым иметлыше Бельгия ден Голландият улыт, нуно ынде нине владенийыштым тошто гай виян арален огыт керт. Тидлан лийын колоний-шамычым угыч шеледыме нерген вопрос эре утларак пÿсем шога. Империалист-шамычын апетитышт мÿндыр Японийыште велэ огыл, но Америкын Соединенный Штатлаштыжат кушкын шога, кушто шкенышты империалистический планыштым пÿтынь „Западный полушарийын" интересше нерген рекламный „забота" дене левед шогаш охотник-шамыч шагалын огыгыл. Нине господа-шамыч тиде Западный полушарийым тудын шуко республикше-шамычге да американский материк воктенысе островлаште улшо моло эл-шамычын колониальный владенийыштге шке собственностьышкышт савыраш ямде улыт. Тиде чылажат войнам пÿтынь тÿнясе империалистический войнаш савырен, войнам умбакыжат шарен да умбакыжат ылыжтен шогымашын шучкылыкшым конден шога.

Нине условийлаште Советский Союз шкенжын внешний безопасность пашаже дек, шкенжын чыла внутренний ден внешний позицийлажым пеҥгыдемдымашке утларак кугу бдительностьым ончыктышаш. Ме элын оборонный да озанлык куатшым умбакыжым эше утларак куатлым ышташ чыла шемер-шамыч коклаште дисциплиным серьезный пеҥгыдемдымашым обеспечитлаш, мемнан элыште труд производительностьым нöлталаш, виян пашам ышташ обязан улмынам шотыш налын, 7 часан паша кече гыч 8 часан паша кечыш кусныма-шым да моло мероприятий-шамычым пуртен улына. Ме шагал огыл у сеҥымаш-шамычым иметлена, но ме ыштен шуктымашеш тыпланаш она шоно. Советский Союзын мыланна кÿлшö сеҥымашыже-шамычым умбакыжат обеспечитлышашлан ме кеч кунамат „нимогай „случайностят" да мемнан внешний тушман-шамычын нимогай фокусышт мемнам расплохеш верешт ынышт керт манын, военный нападенийын шучкылыкшо ончылно пÿтынь мемнан калыкым мобилизационный ямдылык состоянийыште кучаш кÿлеш" манын Сталин йолташын каласымыжым шарнышаш улына. (Кужу жап сово кырымаш). Мемнан тиде святой обязанностьна нерген ме чыланат шарнен шогаш тÿҥална гын, мемнан нимогай событият расплохеш верешт ок керт, да ме Советский Союзым у да эше утларак чапле сеҥымаш-шамычышкыже шуына.(Рÿжге, шуко жап чарныдыме пеш виян сово кырымаш, чыланат шогалыт).

Союз Советын 1940 ий 1 августысо заседанийже нерген
ИНФОРМАЦИОННЫЙ УВЕРТАРЫМАШ

1 августышто 2 час кечывалым Кремльыште, СССР Верховный Советын заседаний залыштыже Союз Советын VII Сессийже почылтын.

Сессийым Союз Совет Председатель депутат **А. А. Андреев** почеш.

А. А. Андреев йолташ Кудымшо ден Шымымше Сессий-шамыч коклаште Союз Советыш Карело-Финский ССР-ын Виипурский (Выборгский) избирательный округышто деч депутатым сайлымаш эртаралтын ыле манын увертара да Союз Советын Мандатный Комиссийжын докладлан мутым депутат А. С. Щербаков йолташлан пуа.

Щербаков йолташ Карело-Финский ССР-ын Виипурский (Выборгский) избирательный округышто деч сайлыме Союз Совет депутатын Полномочийжым проверятлыме результат нерген Союз Советын Мандатный Комиссийжын пунчалжым лудын пуа.

Союз Совет Мандатный Комиссийын докладше почеш тыгай пунчалым принятатла:

„613 № Виипурский (Выборгский) избирательный округ деч 1940 ий 16 июльышто сайлыме Союз Совет депутатын Полномочийжым правильныйлан признатлыме нерген Мандатный Комиссийын докладшым пеҥгыдемдаш".

Тиддеч вара Союз Совет Сессийын тыгай ончышаш паша радамым единогласно пеҥгыдемда:

1. Правительствын внешний политикыже нерген доклад.
2. Союзный Молдавский Советский Социалистический Республикым образоватлыме нерген да Буковинын Северный ужашыже ден Бессарабийын Хотинский, Аккерманский ден Измаильский уездше-шамычым Украинский Советский Социалистический Республика составыш включатлыме нерген.
3. Литовский Республикысе сеймын Полномочный комиссийжын заявленийже.
4. Латвийский Республикысе сеймын Полномочный комиссийжын заявленийже.
5. Эстонский Республикысе Государственный Думын Полномочный комиссийжын заявленийже.
6. Сессий-шамыч коклаште принятатлыме да СССР Верховный Советлан пеҥгыдемдаш подлежатлыше, СССР Верховный Совет Президиумын Указше-шамыч.

Национальность-шамыч Советын 1940 ий 1 августысо заседанийже нерген
ИНФОРМАЦИОННЫЙ УВЕРТАРЫМАШ

1 августышто 4 час кечывалым, Кремльыште, СССР Верховный Советын заседаний залыштыже Национальность - шамыч Советын Шымымше Сессийже почылтын.

Сессийым Национальность-шамыч Советын Председательже депутат **Н. М. Шверник** почеш.

Сессийыш Карело-Финский ССР деч сайлыме Национальность-шамыч Совет депутат-шамыч толыныт манын **Н. М. Шверник** увертара да Национальность-шамыч Советын Мандатный Комиссийжын докладлан мутым депутат **М. А. Бурмистенколан** пуа.

Бурмистенко йолташ Карело-Финский ССР деч сайлыме Национальность-шамыч Совет депутат-шамычын Полномочийыштым проверятлымаш результат-шамыч нерген Национальность-шамыч Советын Мандатный Комиссийжын пунчалжым лудын пуа.

Национальность - шамыч Совет Мандатный Комиссийын докладше почеш тыгай пунчалым принятатла:

„СССР Верховный Советыш сайлымашлан Карело-Финский Советский Социалистический Республикын чыла 25 избирательный округыштыжат сайлыме Национальность-шамыч Совет депутат-шамычын Полномочийыштым правильныйлан признатлыме нерген Мандатный Комиссийын докладшым пеҥгыдемдаш".

Тиддеч вара Национальность-шамыч Совет Сессийын тыгай ончышаш паша радамым единогласно пеҥгыдемда:

1. Правительствын внешний политикыже нерген доклад.
2. Союзный Молдавский Советский Социалистический Республикым образоватлыме нерген да Буковинын Северный ужашыже ден Бессарабийын Хотинский, Аккерманский ден Измаильский уездше-шамычым Украинский Советский Социалистический Республика составыш включатлыме нерген.
3. Литовский Республикысе сеймын Полномочный комиссийжын заявленийже.
4. Латвийский Республикысе сеймын Полномочный комиссийжын заявленийже.
5. Эстонский Республикысе Государственный Думын Полномочный комиссийжын заявленийже.
6. Сессий-шамыч коклаште принятатлыме да СССР Верховный Советлан пеҥгыдемдаш подлежатлыше, СССР Верховный Совет Президиумын Указше-шамыч.

Союз Совет ден Национальность-шамыч Советын 1940 ий 1 августысо пырля заседанийышт нерген
ИНФОРМАЦИОННЫЙ УВЕРТАРЫМАШ

1 августышто 7 час кастене, Кремльыште, СССР Верховный Советын заседаний залыштыже Союз Совет ден Национальность-шамыч Советын первый пырля заседанийышт лийын.

Председательствоватла — Союз Советын Председательже депутат **А. А. Андреев.**

Председательствоватлыше **Андреев** йолташ Палата - шамычын решенийышт почеш Союз Совет ден Национальность - шамыч Советын пырля заседаниешышт обсуждатлашлан подлежатлыше вопрос-шамычым оглашатла.

Андреев йолташ Литовский Республикысе сеймын, Латвийский республикысе сеймын, Эстонийысе Государственный Думын Полномоч-

(Мучашыже 4-ше стр.)

20

Информационный увертарымашын мучашыже

ный комиссийышт да Бессарабия ден Северный Буковинысе шемер-шамычын делегацийже Москваш толыныт да СССР Верховный Советын Сессийыштыже присутствоватлат манын увертара.

Тлеч вара СССР Верховный Совет Сессийын ончышаш паша радамын 1 пунктшым ончаш тӱҥалеш.

Правительствын внешний политикыже нерген доклад дене СССР Калык Комиссар-шамыч Советын Председательже да Иностранный Паша Калык Комиссар **В. М. Молотов** йолташ выступитлен, тудым кужу жап виян оваций дене ваш-лийыныт.

Депутат **Щербаковын** предложенийже почеш СССР Верховный Совет, Палата-шамыч еда посна голосоватлен, тыгай пунчалым единогласно приниматла:

„Правительствын внешний политикыже нерген СССР Калык Комиссар-шамыч Совет Председатель ден Иностранный Паша Калык Комиссар **Вячеслав Михайлович Молотов** йолташын докладшым колыштын, Советский Социалистический Республика-шамыч Союзын Верховный Советше **пунчалеш**:

Правительствын внешний политикыжым одобритлаш“.

Всесоюзный ял озанлык выставкын участникше

1930 ийыште Якимово ялеш (Йошкар-Олинский район) „Искра Ленина“ колхозым организоватлышт. П. Белоусов ден А. Белоусовын ешышт колхозыш эн ончыч возалтыч. Колхозым организоватлымылан нуно моло кресаньык-шамыч дене пырля пеш чот куанышт.

Ынде колхозым организоватлымылан лу ият эртыш. Лу ий коклаште „Искра Ленина“ колхоз ятыр пеҥгыдемын да кушкын.

Кызыт колхозын молочно-товарный ден свино-товарный фермыже уло. Молочно-товарный фермыште чылаже 80 ушкал, нунын кокла гыч 40 лӱштымо. Фермысе вольыклан кормымат ситышын ямдылыме.

Кодшо ийын молочно-товарный ферма дечын 25 тӱжем теҥге доходым налме. Тидын деч посна колхозын шкенжын пакчаже уло. Тушто ковыштам, киярым да моло тӱрлӧ пакча емыжымат шындыме. Тений колхоз теплицым, клатым, 25 имне шогыман у вӱтам ыштен. Адак клубым, конторым, лудмо пӧртым ышташлан, пӧрвяшамычым руымо да шупшыктен, эрыктен оптымо.

Кугыжан Россий годым тиде ялыште тунемше-шамыч шагал улыт ыле. Тений тиде колхозын 50 наре йочаже неполный средний да средний школлаште тунемыт. Тидын деч посна высший учебный заведенийыштат тунемше-шамыч улыт. Теве А. Вахрамеев йолташ Н. К. Крупская лӱмеш учительский институтым кодшо ийын тунем пытарен да кызыт Кузнецовский средний школышто руш йылме ден литературым преподаватла. А. Белоусов йолташ кызыт Поволжский лесотехнический институтын 4-ше курсыштыжо тунемеш. Тудо ик ий гыч чодра паша дене инженер лийын шуэш.

Колхозник-шамыч культурно да зажиточно илат. Нунын 50 велосипедышт, кажне колхозникын ургымо машинашт, колхозышто 10 патефон уло. Каныме жап годым нуно газетым, журналым лудыт, патефонын сылне мурыжым колыштыт, але велосипедеш шинчын, шийла йолген йогышо Изи Какшан энгерын живописный серже мучко кудалыштыт.

„Искра Ленина“ колхоз Йошкар Армийланат кажне ийын шуко чапле воин-шамычым пуа. Призывник-шамыч М. Белоусов, И. Черкасов да молат тений армийыш каяш тӱрыс ямде улыт. Нуно ныл оборонный значокланат нормым сдатленыт. Колхоз пашаштат эн активный улыт.

„Искра Ленина“ колхоз кодшо ийын Всесоюзный ял озанлык выставкыште участвоватлен. Тыште тудо у семын пашам ышташ, рекордный шурно лектыш налаш тунемын. Тиде колхоз тенийят выставкыште участвоватла.

Н. Тымбаршев.

Организацийыште дисциплиным пеҥгыдемдыман

Йошкар-Олинский Горздрав пелевсе комсомольский организаций изи огыл. Тудо шке радамыштыже 29 комсомолецым иметла. Организацийыште пашам сайын ышташ чыла условият уло, туге гынат паша пеш начар. Комсомольский погынымаш пеш шуэн лиеда. Посна комсомолец-шамыч комсомольский поручениймым огыт шукто. Камаева, Самулова, Шибнева, Пчелкина йолташ-шамычым агитаторлан ойырмо улыт ыле, но нуно масса коклаште агитационный пашам йӧршеш огыт ыште.

Организаций добровольный общество-шамычын руководительыштланат шагал полша. Садлан нунат пашам начарын ыштат. Комсомольский комитетын секретарьже Хитрова йолташ посна комсомолец-шамыч деч поручений шуктымашым огеш требоватле. Тидыже тыште дисциплиным лушкыдемден. Садланак вет комсомольский погынымашке южгынам 10—12 комсомолец гына мият. ВЛКСМ ЦК-н XI пленумжо шукертак эртен гынат, тыште таче кече мартенат пленумын пунчалжым комсомольский погынымашеш обсуждатлен огытыл.

Комсомолец-шамыч коклаште ВЛКСМ уставым шуктен шогыдымо-шамычат улыт Щибанева, Меченин йолташ-шамыч членский взносым 4—5 тылзе годсек тӱлен огытыл.

Комсомолец-шамыч коклаште политико-воспитательный пашат начар ышталтеш. „ВКП(б) краткий курс историйым“ огыт изучатле, газетым огыт луд

Тидым чыла ВЛКСМ Йошкар-Олинский горком шинча гынат, вимогай конкретный мерымат огеш приниматле.

С. Волков.

У налогым тӱрыс тӱленыт

Ново-Тор'яльский район Кузнецовский сельсоветысе „Чолга шӱдыр“, „Трактор“, „У пасу“ колхозласе колхозник ден колхозница-шамыч платежный извещенийым налмекыштак ял озанлык налогым 100 процентлан тӱрыс тӱлышт.

Яшметов.

32 имньылан 13 орва гына

„Кугу-Памаш“ колхоз (Ново Тор'яльский район) у шурным поген налын, государствылан кӱчык жапыште сдатлаш ок тырше. Тидыже тышечат коеш: колхозышто 32 имньылан 13 орва веле, нинымжымат ремонтироватлыде кучылташ ок лий.

Государствылан шурно нангаяш колхозын ситышын мешакшат уке. У шурно шияш идым ямде огыл.

Тидым чыла колхоз председатель М. Орлов йолташ ужеш гынат, пашам саемдаш ок тырше.

Борис Эчей.

Агитмассовый пашам сай ыштат

„Куатле“ колхозышто (Моркинский район) шурно погымо жапыште агитмассовый пашам ышташлан комсомолка Анастасия Григорьева, В. Степанов да Анисия Григорьева йолташ-шамычым чтец ден беседчиклан ойрымо ыле. Нуно кызыт шке пашаштым сай ыштат.

Колхозник-шамыч коклаште газетым йӱкын лудыт, беседым эртарат, бригадылаште да звенолаште листовкым луктыт.

Тыгак силос оптымаште да веточный кормым ямдылымаштат нуно активно участвоватлат. Шурно погымаште кечаш нормым 150—180 процентлан темат.

А. Степанов.

Молодежым утларак комсомол радамыш

„У вий“ колхоз пелевсе (Ново-Тор'яльский район, Кузнецовский сельсовет) комсомольский организаций колхозысо молодежь коклаште пашам начар ышта. Комсомольский ийготан-шамыч шуко улмо ӱмбачат, комсомолышто 14 ең гына членлан шога. Ӱдыр-шамычым комсомолышко кызыт йӧршынат огыт шупш. Улыжат 3 еҥым гына пуртымо. А комсомолыш пураш шонышо колхозын ончыл ӱдыржӧ-шамыч ятыр улыт.

Теве У. Ермакова, А. Мамаева, В. Шестакова да моло йолташ-шамычат комсомол радамыш пураш желанийышт уло, но первичный комсомольский организаций нунын дене умылтарымаш пашам огеш ыште.

Тиде шотышто ВЛКСМ Ново-Тор'яльский райкомат (секретарьже Онучина йолташ) пашам саемдаш огеш полшо. Тудо комсомольский организаций-шамыч дене конкретно ок вуйлате.

Тиде организацийысе комсомолец-шамыч членский взносымат кок-кум тылзе годсек тӱлен огытыл.

П. Яшметов.

Комсомолец-шамычын да молодежьын жалобыштлан утларак вниманийым

Большевик шамыч партийын эн лишыл помощникше — Ленинско-Сталинский комсомол социалистический строительствын кеч могай участкыштыжат пашам честно, добросовестно ышта. Пашаште ситыдымаш-шамычым леведде, нуным тӱжвак луктын, пашам саемдаш тырша. Но комсомолец-шамычын да молодежьын тиде чапле инициативышт деке ятыр ВЛКСМ райком ден горком-шамыч нимогай ответственность деч посна относитлат, нунын жалобыштым шукыж годым пел талук дене огыт онч.

„Рвезе Коммунист“ газета редакцийышке комсомолец-шамыч да молодежь комсомольский организацийлаште, колхозлаште, учрежденийлаште начар паша нерген ятыр серыш-шамычым колтат. Нине серыш-шамыч кокла гыч ятыржым ме ВЛКСМ райкомлашке да горкомлашке терген налын, мерым приниматлаш колтена. Но тергаш колтымо серыш-шамычым райкомол-шамыч ончыде шке папкыышт пыштат. Жалоба-шамыч дене ВЛКСМ Моркинский, Ново-Тор'яльский, Ронгинский да Сернурский райком-шамыч поснак нимогай ответственностьым шижде относитлат.

Теве Моркинский райкомол таче кечылан тергаш колтымо материал-шамыч гыч 16 жалобылан вимогай мерымат приниматлен огыл. А вет тергаш колтымо материал-шамыч пешак серьезный улыт, мерым приниматлыде нигузеат кодаш огеш лий.

Шукерте огыл юнкор Сергей Эчан „Вончо“ колхозысо комсомольский организацийын пашам пытырак начар ыштымыже нерген возен колтен ыле. Тудо материалым терген налын, мерым приниматлаш ВЛКСМ Моркинский райкомышко колтышна. Материал почеш райкомол нимогай мерымат приниматлен огыл. Тидыже комсомолец-шамычын да молодежьын жалобышт деке бездушный отношений огыл мо?

Ронгинский райкомолат тергаш колтымо письма почеш 14 материаллан нимогай мерымат ыштен огыл. Ик юнкор Кужмаринский сельсоветысе комсомолец Ивановын осал пашаже нерген возен ыле. Тудо материалым райкомолышко колтышна, но таче кече мартенат райкомол нимогай вашмутымат огеш пу.

ВЛКСМ Ново-Тор'яльский райком редакцийын тергаш колтымо материалже-шамычым „к исполнению“ папкыштыжак кикта. Тачe кечылан тергаш колтымо 10 письмалан нимогай вашмутымат пуэн огыл. Ала райкомол пашаеҥ-шамыч „тидым ышташ еҥна уке“ манаш тыршат?(!).

Комсомолец-шамычын да молодежьын жалобыштым тергаш райкомол ден горкомол-шамычын чыла условийыштат уло: лу дене активист-комсомолец-шамыч, молодежь. Икте гына кӱлеш—тиде пашашке кумда комсомольский активым шупшаш.

ВЛКСМ райком да горком-шамычлан комсомолец-шамычын да молодежьын жалобышт деке тыгай бездушный отношенийым пытарен, нунылан утларак вниманийым ойырыман.

Вас. Мих.

188 килограмм у мӱй

Сернурский район „Чевер ӱжара“ колхозышто шукерте огыл у мӱйым кӱзышт. Чылаже 32 омарташте 188 килограммым налме, а 8-ше номеран омарта гыч 30 килограмм мӱй лектын.

И. Росляков йолташ мӱкш-шамычым сайын онча. Тудын тыршымыже дене 40 омарта мӱкш пурыман у омшаникым ыштен шуктымо.

Росляков.

Отв. редакторын заместительже—*В. М. БОРИСОВ.*

АДРЕС РЕДАКЦИИ: Мар. АССР, г. Йошкар-Ола, Дом Советов 4 этаж, № комнат 69—70, № телефона 90.
Упол. Главлита МАССР 727. Йошкар-Ола, 1-ая типография Маргосиздата.